

W

5
ТРАВЕНЬ
1974

**ДОШКІЛЬНЕ
ВИХОВАННЯ**

З М І С Т

	Стор.
Виховувати дітей у душі соціалістичного інтернаціоналізму і радянського патріотизму	1
Розвивати і вдосконалювати суспільне дошкільне виховання на селі	
<i>А. Запорожець</i> — Спільними зусиллями	3
Дитячому садку заводу «Арсенал» ім. В. І. Леніна — 50 років	
<i>С. Гусовський</i> — Орлята вчаться літати	7
<i>В. Сікорський</i> — На все життя	8
<i>Ю. Ряба</i> — Дім щасливого дитинства	10
<i>Н. Сапухіна</i> — Виховання дітей на революційних, бойових і трудових традиціях заводу «Арсенал»	13
<i>Т. Мусіяченко</i> — Дитячий садок — школа дошкільного виховання	17
Теорія і методика дошкільного виховання	
<i>О. Булатова</i> — Виховання самостійності дітей у самообслуговуванні	19
<i>В. Коник</i> — Ф. Е. Дзержинський про роль природи в житті дитини	22
<i>І. Доннер</i> — Дошкільникам — про піонерів-ленінців	25
<i>Г. Фетисова</i> — Формування елементів навчальної діяльності	28
З досвіду	
<i>Д. Федоренко</i> — Формування патріотичних та інтернаціональних почуттів у старших дошкільнят	31
<i>В. Шушкова</i> — Ми любимо своє рідне місто	33
<i>О. Ануфрієва</i> — Піонери — наші друзі	36
Сторінка для дітей	
<i>К. Заневська</i> — Знай правила вуличного руху	39
По вулиці, по вулиці... (сл. Г. Бойка, муз. Т. Шутенко)	41
Прудкі конячки (муз. Т. Шутенко, рухи Є. Макшанцевої)	42
Раціональне харчування в яслах-садку	
<i>О. Румянцев</i> — Про користь молока	43
<i>Л. Мостова</i> — Молоко та молочні страви	43
Критика і бібліографія	
<i>В. Сайко</i> — Для вас, працівники дошкільних закладів	45
Педагогічне життя	
Республіканський семінар з питань розумового виховання дітей дошкільного віку	46
Про що говорять читачі журналу	47

Редакційна колегія:

Л. В. Артемова, О. С. Бризгаліна, Л. Ф. Венжик, М. Д. Ільченко, В. К. Котирло, М. А. Познанська, Т. О. Пржегодська, Г. І. Сушан (головний редактор), З. М. Хорошко, Н. Ф. Яришева, П. П. Яценко

Відповідальний секретар А. Г. Савчук

Техредактор *О. А. Черська* Коректори: *В. Г. Трецилова, Є. В. Усовська*

Адреса редакції: 252053, Київ-53, вул. Юрія Коцюбинського, 5. Тел. 79-80-71, дод. 3-12. БФ 07361. Здано до набору 2. IV. 1974 р. Підписано до друку 22. IV. 1974 р. Формат 70×108^{1/16}. друк. фіз. арк. 3, умовн. друк. арк. 4,2, обл.-вид. арк. 5,01, тираж 123 670, зам. 376.

Орденa Леніна комбінат друку вид-ва «Радянська Україна», 252006, Київ-6, вул. А. Барбюса, 51/2.

Ежемесячный методический журнал Министерства просвещения УССР «Дошкольное воспитание» (на украинском языке)

Адрес редакции: 252053, Киев-53, ул. Юрия Коцюбинского, 5. Усл.-печ. листов 4,2, тираж 123 670. Заказ 376, цена 20 коп.

Орденa Леніна комбінат печати издательства «Радянська Україна», 252006, Киев-6, А. Барбюса, 51/2.

© Журнал «Дошкільне виховання» № 5, 1974 р.

Спільними зусиллями

Суспільне дошкільне виховання на селі набирає в нашій республіці дедалі ширшого розмаху. З року в рік зростає у колгоспах і радгоспах кількість постійно діючих ясел-садків і дітей, що виховуються в них. Збільшується також число дітей, які йдуть у перший клас школи з дошкільних закладів, одержавши в них потрібну підготовку до навчання і виконання обов'язків учня.

На виконання постанови Ради Міністрів СРСР «Про заходи по дальшому розвитку мережі дитячих дошкільних закладів у колгоспах» (1973 р.), у якій чітко визначено, що треба робити, щоб діти сільських трудівників мали змогу виховуватися і всебічно розвиватися в дошкільних закладах, в областях, районах і селах розгортається соціалістичне змагання за кращу організацію роботи дошкільних закладів у колгоспах і радгоспах, зміцнення матеріальної бази, піднесення виховної роботи з дітьми.

Відділи народної освіти, управління сільського господарства, органи охорони здоров'я з участю широкої громадськості вживають заходів, щоб колгоспи і радгоспи вчасно виконали взяті на себе зобов'язання по розгортанню мережі дошкільних закладів, створенню в кожному сільському дитячому садку найкращих умов для догляду за дітьми та їх виховання.

Міністерство освіти УРСР та Міністерство сільського господарства УРСР у березні цього року перевірили, як виконується постанова уряду про розгортання мережі дитячих садків у колгоспах Вінницької області, й обговорили це питання на об'єднаному засіданні колегій.

Заступник начальника обласного управління сільського господарства Вінницького облвиконкому тов. Руденко І. І. доповів колегії, що колгоспи області провели певну роботу по розширенню мережі дитячих дошкільних закладів та поліпшенню їхньої роботи. У 612 колективних господарствах працює 1190 ясел-садків, з них 321 постійно діючий.

Поліпшилася матеріальна база дошкільних закладів. 307 стаціонарних ясел-садків розташовані в типових приміщеннях, переважна більшість їх забезпечена спеціальними меблями, навчально-наочними посібниками, іграшками, холодильниками, має упорядковані та відповідно обладнані ігрові та спортивні майданчики.

Проведена робота по поліпшенню якісного складу педагогічних кадрів. За останні три роки в сільські ясла-садки направлено 340 випускників педучилищ. Завідуючі та вихователі призначаються на роботу тільки в погодженні з відділами народної освіти.

Дошкільні заклади Вінниччини беруть участь у Всесоюзному огляді колгоспів і радгоспів на кращу організацію суспільного дошкільного виховання на селі.

Питання роботи колгоспних ясел-садків систематично висвітлюється в обласній та районній пресі. Розроблені конкретні заходи по розвитку суспільного дошкільного виховання в сільській місцевості й вживаються заходи до їх виконання.

Перевірка стану дошкільного виховання в області працівниками Міністерства сільського господарства УРСР та Міністерства освіти

УРСР показала, що під керівництвом партійних органів тут ведеться значна робота по створенню дитячих ясел-садків у колгоспах і налагодженню в них навчально-виховного процесу. Це питання систематично розглядається в партійних і радянських органах, у відділах народної освіти, займаються ним й управління сільського господарства.

У багатьох колгоспах дитячі садки є справжніми виховними дошкільними закладами, вони забезпечені всім необхідним і працюють на рівні кращих міських ясел-садків.

В області підведено підсумки першого етапу Всесоюзного огляду колгоспів і радгоспів на кращу організацію суспільного дошкільного виховання на селі. Першими в цьому змаганні вийшли Вершадський та Могилів-Подільський райони, друге місце зайняли Ямпільський та Тростянецький. За час огляду домігся успіхів Ладижинський дошкільний заклад Тростянецького району, де всі вихователі мають середню педагогічну освіту, завідувача — вищу; ясла-садок забезпечений необхідним інвентарем, технічними засобами навчання.

Як зразкові слід відзначити також дошкільні заклади колгоспів «Україна» с. Серебрії Могилів-Подільського району, ім. Ілліча с. В. Кісниця Ямпільського району. На їхньому досвіді вчать інші колгоспи, як потрібно розв'язувати справу організації дошкільного виховання.

На базі таких ясел-садків у 1973 році були проведені міжрайонні семінари з питань розвитку суспільного дошкільного виховання на селі.

Водночас поряд з певними зрушеннями у справі організації дошкільного виховання в селах області перевірка показала, що відділами народної освіти, управліннями сільського господарства ще не вжито всіх заходів до повного виконання постанови уряду про розвиток мережі дошкільних закладів у колгоспах. Мережа постійно діючих ясел-садків розгортається нерівномірно. Особливо відстають Калинівський, Вінницький, Тиврівський, Томашпільський, Погребищенський, Липовецький та Шаргородський райони.

Перспективний план перетворення сезонних ясел-садків у постійно діючі не виконується. Зі 118 запланованих на 1973 рік переведено в стаціонарні лише 52. Незадовільно здійснюється будівництво дошкільних закладів у Вінницькому, Гайсинському, Немирівському районах.

Недостатньо контролюється забезпеченість ясел-садків меблями та ігровим обладнанням. В ряді дитячих закладів меблі некомплектні, а ігрові майданчики обладнані не повністю.

Потребує поліпшення якісний склад педагогічних кадрів стаціонарних ясел-садків, у яких лише 30,4 проц. завідуючих та вихователів мають вищу та середню педагогічну освіту.

Медичне обслуговування та санітарний стан в окремих дитячих закладах також незадовільні.

Колегія зауважила, що аналогічні недоліки мають місце й в інших областях, зокрема, Івано-Франківській, Київській, Чернівецькій та Чернігівській.

Надаючи важливого значення питанню дальшого розвитку мережі колгоспних дошкільних закладів та створенню в них відповідних умов для виховання і всебічного розвитку дітей, об'єднане засідання колегій Міністерства сільського господарства УРСР та Міністерства освіти УРСР зобов'язало обласне та районні управління сільського господарства, обласний та районні відділи народної освіти Вінницької області посилити керівництво і контроль за організацією та роботою колгоспних дошкільних закладів; надавати допомогу колгоспам у зміцненні матеріальної бази ясел-садків; практикувати спільне обго-

ворення питань дальшого розвитку суспільного дошкільного виховання на селі, оперативно вживати заходів до усунення недоліків; суворо стежити за тим, щоб колгоспи повністю і своєчасно виконували свої зобов'язання та плани по будівництву ясел-садків і зміцненню їхньої матеріальної бази, по створенню всіх умов для успішної роботи дитячих закладів, з тим щоб охопити ними якомога більше дітей, особливо 6-річного віку, для підготовки їх до школи.

Колегія рекомендувала керівникам колгоспів призначати на посади завідуючих та вихователів осіб, які мають педагогічну освіту; надавати педагогічним працівникам стаціонарних ясел-садків відпустки, комунальні пільги, встановлювати заробітну плату та тривалість робочого дня, як це рекомендовано постановою уряду, на рівні працівників міських ясел-садків; забезпечити постачання дошкільних закладів високоякісними продуктами харчування відповідно до встановлених норм та асортименту; своєчасно відкривати сезонні ясла-садки, створюючи в них необхідні умови для життя і виховання дітей.

Обласний відділ народної освіти повинен піднести відповідальність районних відділів за стан навчально-виховної роботи в дошкільних закладах, надавати систематичну допомогу в роботі завідуючим та вихователям; активізувати роботу обласної та районних оглядових комісій по проведенню другого етапу Всесоюзного огляду колгоспів і радгоспів на кращу організацію роботи дошкільних закладів.

Колегія звернулась до Укрсільгосптехніки з проханням комплектувати дитячі дошкільні заклади необхідними матеріалами та обладнанням так, як це робиться щодо виробничих приміщень колгоспів.

Постанова об'єднаної колегії Міністерства освіти УРСР та Міністерства сільського господарства УРСР про виконання у колгоспах Вінницької області постанови Ради Міністрів СРСР в галузі розвитку дошкільних закладів стосується всіх областей.

Контроль за її виконанням покладено на Головне управління в справах колгоспів Міністерства сільського господарства УРСР (тов. Балюра В. Г.) та Управління дошкільного виховання Міністерства освіти УРСР (тов. Венжик Л. Ф.).

А. ЗАПОРОЖЕЦЬ

Весела прогулянка (дошкільний заклад Рогозівського радгоспу Київської області)

Дитячому садку заводу «Арсенал» ім. В. І. Леніна— 50 років

Дитячий садок № 1 Київського заводу «Арсенал» імені В. І. Леніна — один з найстаріших дошкільних закладів Радянської України. Заснований у травні 1924 року, в час, коли виконання рішень XIII з'їзду Комуністичної партії вимагало широкого залучення жінок до активного суспільно-політичного і трудового життя, дитячий садок, оточив дітей трудівників заводу піклуванням і материнською ласкою, виховував їх у душі комуністичної моралі.

З перших днів свого існування дошкільний заклад невтомно, ділом і словом, агітував за суспільне дошкільне виховання, проводив педагогічну пропаганду серед батьків і населення, домагаючись втілення в кожному сім'ю принципів комуністичного виховання дітей.

Долаючи труднощі того часу, опір відсталих, а іноді й ворожих поглядів частини батьків, дитячий садок ніс ідеї комуністичного виховання підрастаючого покоління в маси, запалював у серцях жінок-трудівниць вогонь, який світив їм у боротьбі за нове, справді рівноправне з чоловіками життя, за новий побут, за щасливу долю своїх дітей.

Колектив працівників цього чудового дошкільного закладу понад сорок років очолювала Юлія Федорівна Петраківська — людина виключно чуйного і сердечного ставлення до дітей, яке щасливо поєднувалося у неї з вимогливістю, вмінням послідовно проводити педагогічну лінію як по відношенню до дітей, так і вихователів, батьків.

Комуніст Ю. Ф. Петраківська все своє життя віддала улюбленій дошкільній справі, виховала не одне покоління дошкільнят. Закладені нею традиції в організації життя і виховання дітей у дитячому садку стали довговічними, і ось уже півстоліття цей дошкільний заклад є одним з найкращих на Україні. У нього багато друзів у Москві і Ленінграді, численних містах і селах братніх республік. Його знають і шанують далеко за межами нашої країни.

Такий високий авторитет він завоював своєю педагогічно продуманою організацією побуту і системою навчально-виховної роботи з дітьми, що забезпечує успішне здійснення завдань фізичного, розумового, морального й естетичного виховання дошкільнят. Тут ніколи не забувають, що дитячий садок — виховний заклад, все в ньому повинно бути продуманим, все має виховувати дитину, привчати до порядку, дружного життя в колективі. Тут вона одержує потрібні й корисні знання, вчиться пізнавати навколишній світ, виконувати свої посилені обов'язки. Тут розвиваються ті перші паростки любові до рідного краю й Радянської Батьківщини, до В. І. Леніна, людей праці, до рідної природи, з яких поступово формується священне почуття радянського патріотизму.

Дитячий садок люблять і глибоко поважають батьки, бо разом з ним вони виховують своїх дітей. З усіма тривогами, турботами за дитину батьки звертаються в дитячий садок і завжди одержують сердечний відгук, розумну пораду, дружню допомогу.

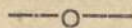
Досвід організації життя і виховання дітей у дитячому садку заводу «Арсенал» ім. В. І. Леніна завжди був і є повчальним і корисним для широких кіл дошкільних працівників. Він показує, як треба творчо підходити до розв'язання всіх питань, пов'язаних з вихованням нової людини, як забезпечити фізичний і духовний розвиток дітей, формувати їхній світогляд, виховувати в душі принципів комуністичної моралі.

Музичні керівники дитячих садків не лише Києва, а й республіки вчилися майстерності музичного виховання у Надії Григорівни Кукловської, яка понад 40 років працювала в цьому дитячому садку, вносячи свій неоціненний вклад у розвиток методики музичного виховання дошкільнят, у розробку посібників і збірок. На все життя запам'ятались її колишнім вихованцям урочисті святкові ранки, музичні заняття, які з любов'ю і глибоким знанням справи проводила Надія Григорівна.

Робота цього чудового дошкільного закладу, всі його успіхи нерозривно пов'язані з величезною турботою про дітей, про дитячий садок дирекції, партійної і профспілкової організацій, всього колективу цього прославленого підприємства.

В світлу дату п'ятдесятиріччя існування дитячого садка заводу «Арсенал» імені В. І. Леніна хочеться гаряче привітати його засновників і тих, хто тепер невтомно піклується про його працівників і вихованців, побажати їм найкращих успіхів у житті і праці.

Авторитет, який завоював дитячий садок серед батьків своїх вихованців, дошкільних працівників, широкої громадськості є справедливою нагородою за ту сумлінну працю, яку виконує кожний працівник у цьому чудовому дошкільному закладі.

Виховання самостійності дітей у самообслуговуванні

Самообслуговування тісно пов'язане з розвитком самостійності і спрямоване на те, щоб поступово, до закінчення дошкільного віку дитина навчилась обходитись без сторонньої допомоги. Будучи важливою якістю особистості, яка робить людину незалежною від обставин, спроможною переборювати труднощі, самостійність характеризується двома факторами: по-перше, сукупністю знань, умінь і навичок, якими володіє особистість; по-друге, ставленням особистості до процесу діяльності, її результатів і умов виконання.

Вчені, що вивчали проблему самостійності дітей дошкільного віку, вважають самостійність продуктом підкорення маляти вимогам дорослих і, одночасно, його власної наслідувальної діяльності. В дослідженнях розглядається залежність самостійності від знань, умінь і навичок, засвоєних і вироблених у діяльності (Л. А. Порембська), від взаємин дорослих з дітьми (Г. Н. Годіна); визначаються ступені розвитку самостійності та місце дорослих у її формуванні (А. А. Люблінська).

Можливості дошкільнят в оволодінні самостійністю ще далеко не вивчені, відсутній генетичний підхід до цього явища, не визначені шляхи формування, її критерії. Оскільки самообслуговування пов'язане із самостійністю і є ніби прологом у її розвитку, то фактори, які характеризують самостійність як ціле, стосуються і до нього, як до частини цього цілого. Словом, для того, щоб дитина сама себе обслуговувала, необхідні не тільки матеріальні умови, а й значний об'єм знань, умінь і навичок та відповідне ставлення дитини до того, що вона робить, до процесу і результатів власної діяльності.

В дошкільній педагогіці утвердилась думка, що для правильної постановки самообслуговування, досягнення результативності у ньому важливо забезпечити певні умови. До них відносять матеріальну обстановку, що відповідала б можливостям дітей і завданням виховання, встановлення послідовності дій, формування інтересів до самообслуговування, використання прикладу старших, поєднання слова, пояснення з показом дій, розумну допомогу вихователя. Таке спрямування розгляду цього питання можна зустріти і в багатьох статтях з досвіду виховання навичок самообслуговування. Це, безперечно, правильний підхід до вирішення питання, але далеко не повний.

Важливе значення в розвитку самостійності у самообслуговуванні має спрямованість цього процесу, мотиви, якими керується дитина і від яких залежать результати. У всякій діяльності завжди виділяються мотиви, які відіграють провідну роль. Психологи вважають, що в дошкільному віці провідними є ігрові мотиви.

У цій статті ми прагнули вивчити мотиви, якими керуються діти у самообслуговуючій діяльності, і на цій основі виробити, хоч би в початковому вигляді, деякі рекомендації для вихователів дошкільних закладів.

Методикою дослідження передбачались спостереження, бесіди з дітьми і створення певних експериментальних ситуацій. Останні створювались з метою виявлення впливу поставлених вихователем завдань на процес і результати дитячої діяльності. Спостереження проводились протягом дня, бесіди — після режимних процесів, що вимагали максимуму самообслуговуючих дій, адже

метою бесід було виявлення мотивів самообслуговування.

Аналіз даних, одержаних у дитячих садках № 20 м. Рівного і № 20 м. Бердичева (спостереження велись за 80 дітьми віком від трьох до семи років), дозволяє зробити деякі початкові висновки про розвиток самостійності в процесі самообслуговування залежно від мотивів.

Самообслуговування — початок самостійності. Дитина дуже рано прагне до самостійних дій по самообслуговуванню: «Я сам! Я сам!» — наполягає маля, коли мати чи бабуся одягає сорочку, взуває черевички, зачісує волосся і т. д. У нього ще немає необхідних знань у користуванні речами, немає навичок і умінь виконання обслуговуючих дій, але є велике бажання робити все самому. Цей період дитинства, коли маля, спостерігаючи дії дорослих з речами, відкриває для себе старших як володарів речей і перетворює їхній спосіб дій у зміст своїх власних, можна назвати першим ступенем самообслуговування.

На цій стадії розвитку названих дій дитина далеко не завжди прагне досягнути результату, а задовольняється самим процесом дій з предметами. Бажання діяти з предметами власного туалету є для дитини тим шляхом, що веде її до розкриття предметної діяльності. Проте рано чи пізно дитина обов'язково вступає у взаємини з тими, хто керує речами, тобто з дорослими. Вони підказують, пояснюють, допомагають, вчать. Стають можливими спільні дії: ти взуй черевички, а я зашнурую; надягни шапочку, а я зав'яжу її і т. п. Дитина вже не просто діє з предметами, а починає одягатися, роздягатися тощо, тобто змінилось її ставлення до результату, змінився під впливом дорослих сам мотив діяльності.

На другий ступінь самообслуговування діти піднімаються в кінці третього року життя, коли усвідомлюють поставлене дорослим завдання: «Одягайся, щоб іти на прогулянку», «Скоріше снідай і будеш гратися з машиною», коли самообслуговування перетворюється у результативну діяльність. На четвертому році жит-

тя вони вже цілком свідомо обслуговують себе, керуючись різноманітними мотивами.

Переважання на четвертому році життя мотиву «Я великий», прагнення бути таким, як дорослі, які все вміють і все знають, підтверджує те, що діти все ще визнають дорослого володарем речей і прагнуть його наслідувати.

П'ятирічні малята починають усвідомлювати свої власні уміння. «Я вмію» — стає головним мотивом, що спонукає до самостійних дій по обслуговуванню себе і своїх товаришів, стимулює бажання допомогти няні, вихователю, батькам, бабусі. Це третій ступінь. Коли ж дитина вважає себе помічником старших, прагне зробити їм приємне, то у неї з'являється й утверджується новий мотив у самообслуговуючій праці, вона піднімається на вищий, четвертий ступінь у ставленні до своїх обов'язків. У цей період багато дітей все частіше говорять про любов до того, що вони роблять, самообслуговуючі дії виконуються ними радо, із задоволенням.

На п'ятому ступені розвитку мотивів самообслуговування дошкільники розуміють корисність і необхідність своєї праці, розуміють, що треба допомагати тим, хто цього потребує, тобто мотиви їхньої праці повністю соціалізовані.

Проте не завжди, звичайно, процес переходу від «Я сам» до «Я роблю все, щоб допомогти старшим» легкий і прямий. Бути гуманним, думати про оточуючих, жити і працювати для людей — це повинно стати звичкою. Вже у дошкільному віці діти можуть уявити себе на місці іншої людини, усвідомити, що їй буває важко, а отже, вона потребує допомоги. На цій основі і необхідно виховувати турботливе ставлення спочатку до тих, хто безпосередньо зв'язаний з дитиною, а потім і до всіх оточуючих.

Вивчення мотивів самообслуговування дає можливість сформулювати деякі педагогічні рекомендації по вихованню у дітей самостійності у цьому процесі, а саме, визначити аспект роботи вихователя з дошкіль-

никами на основі врахування їхніх вікових можливостей і мотивів, які спонукають їх до активної діяльності. Основні завдання у вихованні самостійності в самообслуговуванні такі:

— формувати узагальнені уявлення про користь праці по самообслуговуванню для дитячого колективу, для оточуючих дорослих, для сім'ї;

— виховувати усвідомлене ставлення до самообслуговування і вміння оцінити навички, уміння й ставлення до самообслуговування ровесників і свої власні;

— спонукати до самообслуговування, до праці для оточуючих людей;

— формувати уміння і навички виконання самообслуговуючих дій.

Дітям молодшого віку слід прищеплювати навички й уміння робити все для себе самим, одночасно заохочувати їхні зростаючі можливості. Оцінка типу «Ти великий, все вмієш» повинна бути провідною.

Дошкільникам середньої групи варто більше пояснювати користь самообслуговуючої праці для дорослих, щоб вони мотивували її не тільки особистими, суб'єктивними інтересами. Вихователям необхідно вміло використовувати аналіз і оцінку діяльності дітей, адже це важливий виховний момент. З метою активізації самостійної діяльності можна використовувати і зовнішні стимули; наприклад, цікаву гру, прогулянку, які мають відбутися, тощо.

Старшим дошкільникам потрібно ставити запитання, які допомогли б їм зрозуміти значення самообслуговуючої праці для оточуючих, почуття людей, для яких вони зробили приємне (радість, задоволення, гордість), що має велике значення у формуванні усвідомленого позитивного ставлення до самообслуговування, до порядку в навколишній обстановці. В цьому випадку самообслуговування розцінюється як моральний вчинок. Закріплюючись у свідомості дитини, таке ставлення починає відігравати роль мотиву.

Одним з прийомів, що активізують діяльність старших дошкільників, є порівняння, коли перед ними стави-

ться завдання вибрати із групи ровесників того, хто краще, охайніше всіх одягається, слідує за порядком у приміщеннях дитячого садка, допомагає меншим і дорослим. Оскільки моральні оцінки завжди виступають як результат порівняння різних людей у схожих життєвих ситуаціях, то порівняльна оцінка досягнень, успіхів, вчинків допомагає дітям чіткіше побачити привабливість поведінки своїх товаришів, які засвоїли вимоги самообслуговування, формує позитивне ставлення до його процесу. При цьому важливо порівнювати не лише конкретні прояви, але й пов'язані з ними моральні почуття, що визначають результат вчинку, як-от: чуйність, доброта, дружба та ін.

Як методичний прийом активізації можна використати встановлення зв'язків між моральними поняттями й особистим досвідом дітей. Під час бесід вони розповідають, як і що вони роблять вдома, як поведуться, допомагають оточуючим, турбуються про батьків, вихователів, товаришів. Вихователь же зосереджує увагу дітей на тому, чи робили вони це за власним бажанням, чи виконали прохання, допомагає «помітити» тих, що самі пам'ятають, як треба поводитися, які не чекають прохання допомогти. В процесі бесід варто говорити і про почуття, які діти переживали, коли працювали: приємно їм було чи неприємно, радісно чи сумно.

Таким чином, у вихованні самостійності в самообслуговуванні можна використовувати найрізноманітніші методи і прийоми активізації діяльності дітей, що спрямовують їх на оволодіння навичками самообслуговування, взаємодопомоги, сприяють формуванню моральних уявлень і понять, пов'язаних з цим процесом. Формуючи відповідні навички, педагог спонукає дошкільників не тільки до трудових зусиль — виховання самостійності в самообслуговуванні тісно пов'язується з моральними вимогами. Праця для себе — важлива складова частина життя дитячого колективу, а усвідомлене ставлення до неї — необхідна умова вирішення складних зав-

дань формування особистості дитини.

Якщо дошкільники вміють самотійно обслужити себе, то вивільняється час вихователям і няні по догляду за ними, полегшується виконання всіх режимних процесів; діти завжди охайні, чим викликають позитивне ставлення до себе ровесників, завоюють їхню прихильність, дружбу. Формування навичок самообслуговування сприяє всебічному розвитку дітей: позитивно впливає

на розвиток рухів, збагачує мову, активізує мислення. У самообслуговуючій праці, і це дуже важливо, дитина готується до майбутнього трудового колективного життя, до правильних взаємин з людьми.

Завдання дошкільних закладів — терпляче, уважно виховувати підростаюче покоління працелюбами, колективістами, а формування самотійності — необхідна для цього умова.

В. КОНИК

*(Київський педагогічний інститут
ім. О. М. Горького)*

Ф. Е. Дзержинський про роль природи в житті дитини

За програмою виховання в дитячому садку старші дошкільнята повинні знати Ф. Е. Дзержинського — соратника великого вождя. Перед педагогами дошкільних закладів поставлене складне й відповідальне завдання — розповісти дітям про їхнього великого друга, полум'яного лєнінця, людину сувору і ніжну.

Фелікса Едмундовича називають головним чекістом нашої країни, а ще частіше — благородним лицарем революції. Але Дзержинський був не лише охоронцем завоювань Жовтня, виконував найвідповідальніші доручення партії: після революції він був головою комісії по ліквідації безпритульності, врятував життя сотням безпритульних дітей, вселив їм віру в людей, у майбутнє. Недаремно вихованці 1-ої чорноморської колонії «Дитяче містечко» назвали Дзержинського «всеросійським попечителем дітей».

Серед багатьох гуманних висловлювань щодо виховання дітей, яких він гаряче й ніжно любив, важливе місце посідають міркування про вплив природи на виховання дітей, її значення в житті людини. Вони особливо важливі в наш час, коли питання використання й охорони природи набули великого державно-

го значення, зростає роль природи як виховного фактора.

З педагогічними висловлюваннями Дзержинського зустрічаємось, ознайомлюючися з його щоденником, листами до рідних, близьких, які глибоко вражають своєю полум'яною ідейністю, зворушливою любов'ю до природи, дітей. І хоч думки ці стосуються, власне, сімейного виховання, чимало цінного можуть знайти у них і педагоги дошкільних закладів: вони допоможуть формувати у дітей високі моральні якості, кращі риси характеру, естетичні почуття.

В особистому житті Фелікса Едмундовича природа відіграла особливу роль. Дитинство його минуло в садибі Дзержинських (зараз Мінської області). Неподалік протікала річка Уса — притока Німана. Довкола відкривалися чудові краєвиди з сосновими лісами, луками. Сестра Дзержинського Альдона згадує, що Фелікс ріс жвавою, чуйною дитиною, дуже любив тварин і не дозволяв кривдити їх. Хлопчик залюбки рибалив, ходив разом із сільською діворою за грибами та ягодами. Пізніше Дзержинський часто згадує дитячі літа, своє перебування серед мальовничої природи: «Я сам пам'ятаю з часів мого дитинства ці хви-